

Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai
pasts@varam.gov.lv

Rīgā, 2020.gada 18.februārī
2020/IK -003

Atzinums par VARAM izstrādāto Informatīvo ziņojumu "Par pašvaldību likuma izstrādi" (VSS-120)

A.god. J.Pūces kungs!

Domnīca PROVIDUS ir iepazinusies ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas (turpmāk – VARAM) izstrādāto Informatīvo ziņojumu "Par pašvaldību likuma izstrādi" (turpmāk – Ziņojumu), kurš 2020.gada 13.februārī tika izsludināts VSS (VSS-120), un sagatavojusi atzinumu.

PROVIDUS atbalsta VARAM mērķi "veidot laikmetīgu pārvaldību pēc pašvaldību administratīvi teritoriālās reformas", kā arī Ziņojumā ietvertās ieceres, vienlaikus sagaidām, ka to detalizētāks risinājums un tālākā ieviešana būs balstīta detalizētākā informācijā un tās izvērtējumā, ko šis Ziņojums nepiedāvā.

PROVIDUS ierosinājumi:

1. Apzinoties, ka pašvaldību izstrādāto saistošo noteikumu tiesiskuma izvērtēšana rada lielu administratīvo slogu VARAM, aicinām jaunajā regulējumā saglabāt principu, ka pašvaldības pieņemtos saistošos noteikumus nosūta VARAM, lai tie būtu pieejami atbildīgajai ministrijai gadījumos, kad ir radušās šaubas par to tiesiskumu, attiecīgi, nepieciešamība par to pārliecināties.
2. Daudzviet demokrātiskajās valstīs ir ievērojami paplašinājusies izpratne par metodēm, kā pašvaldības sadarbojas ar saviem iedzīvotājiem, pašvaldības ievieš dažādus jauninājumus, kā sadarbību padarīt maksimāli jēgpilnu. PROVIDUS atbalsta VARAM ieceri Vietējo pašvaldību likumprojektā ietvert tādas līdzdalības formas kā sabiedrības līdzlemta budžetēšana, kolektīvie iesniegumi, kā arī nostiprināt jau pastāvošo konsultatīvo padomju praksi. PROVIDUS uzskata, ka jaunajam regulējumam būtu jāaptver arī jau pašreizējā likumā minēto mehānismu – pašvaldību referendumus, izstrādājot atbilstošu tā regulējumu atsevišķā likumā. Likumam būtu arī jānodrošina pašvaldības pēc saviem ieskatiem izvēlēties arī papildus veidus, kā iesaistīt iedzīvotājus savā darbā un veicināt vietējo aktīvisma, proti, Vietējo pašvaldību likumā noteiktais līdzdalības metožu uzskaitījums nedrīkst tikt uztverts kā izsmelošs.

- a. Vienlaikus, PROVIDUS aicina ievērot precizitāti terminoloģijā, par tiešās demokrātijas iesaistes metodēm dēvējot tikai tās, kur iedzīvotāji ir gala lēmuma pieņēmēji. Ziņojumā minētie mehānismi nav tiešās demokrātijas piemēri – kolektīvo iesniegumu, konsultatīvo padomju gadījumā iedzīvotāji izsaka viedokli vai ierosinājumus saviem pārstāvjiem – pašvaldību deputātiem un paši nav tieši iesaistīti lēmumu pieņemšanā.
3. PROVIDUS jau iepriekš ir norādījis uz būtiskām pārvaldības problēmām pašvaldībās, kas būtu jāregulē izpildvaras un lēmējvaras nošķiršanā¹. Atbalstot šobrīd Ziņojumā ietvertos ieceri regulēt interešu konflikta jautājumus, PROVIDUS aicina izvērtēt iespējas ieviest stingrāku interešu konfliktu novēršanas regulējumu. Latvijas pašvaldībās bieži sastopama prakse, kad pašvaldību deputāti apvieno šo amatu ar amatu kādā no pašvaldības iestādēm vai ar šo iestāžu vadīšanu. Savu pienākumu ietvaros šīs personas regulāri lemj par savu vadīto iestāžu darbību, tai skaitā, finansējumu, kas rada ne vien interešu konflikta situācijas, bet ievērojami apgrūtina šādu iestāžu darbības uzraudzību.
4. Šajā kontekstā aicinām izvērtēt iespējas palielināt deputātu atalgojumu, lai mazinātu negatīvo ietekmi, ko potenciāli varētu radīt plašāki amatu savienošanas ierobežojumi.
5. PROVIDUS atbalsta ieceri ieviest kvalifikācijas prasības pašvaldību izpilddirektoram un viņa vietniekiem. Vienlaikus aicinām izvērtēt iespējas ieviest gan kvalitātes prasības, gan rekrutēšanas atklātu un caurskatāmu procesu arī attiecībā uz citiem pašvaldību darbiniekiem. Papildu tam, aicinām nostiprinot pašvaldību darbinieku atbildību par savas darbības vai bezdarbības likumību, paredzot pienākumu atteikties no prettiesisku uzdevumu pildīšanas, rakstveidā informējot amatpersonu, kas devusi uzdevumu (analogi Valsts civildienesta likuma 16.pantam). Būtu svarīgi paredzēt arī zināmus aizsardzības mehānismus, lai šādos gadījumos pašvaldības darbiniekam netiktu radītas nelabvēlīgas sekas. Pēdējos gados pašvaldību korupcijas skandāli, īpaši Rīgas pašvaldībā parāda, ka būtu nepieciešams ieviest pasākumus, kas pasargā pašvaldību iestāžu darbu pret prettiesiskiem uzdevumiem vai politisku iejaukšanos. Jaunajam pašvaldību likumam būtu jāparedz šādas aizsardzības garantijas.
6. PROVIDUS pilnībā atbalsta ieceri uzlabot pašvaldību saistošo noteikumu pieejamību.
7. Aicinām ieviest vienotus, unificētus principus, metodoloģiju pēc kuras pašvaldības veido savu budžetu, lai nodrošinātu pašvaldību savstarpēju salīdzināmību un dotu

¹ Kažoka I., Stafecka L. Varas līdzsvars un kontrole Latvijas pašvaldībās. 2017.:
<http://providus.lv/en/article/petijums-varas-lidzsvars-un-kontrole-latvijas-pasvaldibas>

plašāks iespējas sabiedrībai pārliecināties par pašvaldības darbības efektivitāti, kā arī ļautu novērtēt reģionu attīstības līdzsvarotību.

8. PROVIDUS pilnībā atbalsta ieceri padarīt sabiedrībai saprotamāku pašvaldību budžetu, nosakot pienākumu pašvaldībām to publicēt saprotamā un viegli uztveramā veidā. Vienlaikus, aicinām izvērtēt iespējas noteikt pienākumu pašvaldībām nodrošināt budžeta sabiedrisko vai publisko apspriešanu, tādējādi budžeta plānošanas procesā iesaistot pašvaldības iedzīvotājus.
9. Atbalstām Valsts kontroles un KNAB ierosinājumu jaunajā likumprojektā ietvert pašvaldību funkciju izpildei dibinātu biedrību vai nodibinājumu uzraudzības mehānismus, ne vien uzraugot šādu biedrību vai nodibinājumu rīcību ar publiskas personas finanšu līdzekļiem, bet arī uzliekot par pienākumu:
 - a. ievērot visas informācijas atklātības prasības, kādas attiecināmas uz pašvaldības iestādēm, piemēram, nosakot, ka šādām biedrībām vai nodibinājumiem ir jāatklāj informācija par tajās nodarbināto personu skaitu vai reklamēšanās izdevumiem;
 - b. nodrošināt informāciju par biedrības struktūru un atbildīgo personu, kas nodrošina pašvaldības pārstāvniecību biedrībā.
10. Atbalstām Ziņojumā minēto ierosinājumu ievieš lielākas atklātības prasības ne vien par pašvaldībai piederošajiem uzņēmumiem, to darbības rezultātiem, finanšu pārskatiem, informāciju par saņemto finansējumu jebkādā formā no pašvaldības, bet arī ievieš lielāku atklātību un izsekojamību pašvaldības piešķirtajam finansējumam nevalstiskajām organizācijām, iedzīvotāju grupām – ieviešot skaidrus atbilstības kritērijus pašvaldības finansējuma saņemšanai un publicējot informāciju par finansējuma saņēmējiem, piešķirto apmēru un mērķi.
11. Ņemot vērā parlamentā ieilgušo diskusiju par pašvaldību tiesībām izdot informatīvos izdevumus, aicinām jaunajā regulējumā noteikt skaidrus principus, kādi jāievēro šādu izdevumu publicēšanā, novēršot iespējas, ka informatīvie izdevumi grauj neatkarīgo mediju tirgu reģionos, kā arī tiek ļaunprātīgi izmantoti savtīgiem mērķiem, tai skaitā, priekšvēlēšanu agitācijai.

Lūdzu sniegt informāciju par tālāko informatīvā ziņojuma saskaņošanas procesu, sazinoties ar PROVIDUS vadošo pētnieci labas pārvaldības un pretkorupcijas jautājumos – Līgu StafECKu liga.stafecka@providus.lv

Ar cieņu,

Biedrība "Sabiedriskās politikas centrs PROVIDUS"
Vienotais Reģ .Nr. 40003613479

Alberta iela 13, Rīga, LV - 1010
providus@providus.lv
67039252

providus.lv
@providus
facebook.com/providuslv

PROVIDUS
DOMNĪCA

Iveta Kažoka
PROVIDUS direktore